

De dieren van de Knuffelhoeve

Programma voor de **peuters**
& de **1ste kleuterklas**

 domein
Puyenbroeck
Provincie Oost-Vlaanderen

Inhoudstafel

Hoofdstuk 1: Inleiding	3
Hoofdstuk 2: De gids	4
Hoofdstuk 3: Doelgroep kleuters	5
3.1. Leeftijdskenmerken	5
3.2. Ontwikkelingsdoelen kleuteronderwijs	5
Ontwikkelingsdoelen Motorische Competenties	5
Ontwikkelingsdoelen Muzische Vorming	5
Ontwikkelingsdoelen Nederlands	5
Ontwikkelingsdoelen Wereldoriëntatie	6
Hoofdstuk 4: Kennismaking	7
4.1. De dieren van de knuffelhoeve	7
4.2. Indeling van de knuffelhoeve	8
Hoofdstuk 5: Programma	9
5.1. Doel van het programma	9
5.2. Kennismaking	9
5.3. Bezoek aan de dieren	9
5.3.1. Het schaap	9
5.3.2. De geit	11
5.3.3. De kip: hen, haan en kuiken	12
5.3.4. Het konijn	14
5.4. Onze hoekjes	16
5.4.1. Het kakelhoekje	16
5.4.2. De vertelzolder	16
Hoofdstuk 6: in de klas	21
Muziekblad: schaapje schaapje (Milla Milla)	21
Kleurplaat	23
Kleurplaat	24
Masker schaap	25
Hoofdstuk 7: nuttige informatie	26
7.1. Evaluatieformulier	26
7.2. Enkele afspraken	26
7.3. Goed om weten	26
Colofon	27

Hoofdstuk 1

Inleiding

De knuffelhoeve is een oude hoeve gelegen aan een bos- en waterkant in het provinciaal domein Puyenbroeck. Tijdens dit programma brengen we de leerlingen in contact met tal van boerderijdieren. Ze leren niet enkel op een theoretische manier iets bij over de dieren, maar krijgen ook de kans om de dieren aan te raken en te voederen.

Aangezien niet alle dieren handtam zijn en van de juiste grootte om 2-4 jarigen tussen te laten rondlopen, maken we ook tijd vrij voor een aangepaste activiteit.

Samen met de boer(in) kruipen ze de vertelzolder op waar ze een leuk verhaal te horen krijgen over Miep de huismuis. Dit verhaal bevat informatie over allerlei dieren die in en rond een boerderij te vinden zijn (zwaluw, regenworm, lieveheersbeestje ...). Het is niet enkel een luisterverhaal, maar ook een DOEverhaal. De leerlingen krijgen tijdens het verhaal allerlei korte opdrachten zodat hun concentratie en interesse bewaard kan blijven.

Veel plezier met 'De dieren van de knuffelhoeve'.

Hoofdstuk 2

De gids

- Het programma wordt begeleid door een gids van het provinciaal domein Puyenbroeck die opgeleid is voor dit programma.
- Met het treintje wordt de groep van de halte aan de hoofdingang naar de halte van het dierenpark gebracht, aan de overkant van het water zie je de knuffelhoeve.
- De gids wacht jullie op aan het hek van de knuffelhoeve.
- Na het programma wordt de groep door het treintje op het afgesproken uur aan de treinhalt 'dierenpark' opgehaald en terug naar de halte aan de hoofdingang gebracht.
- Mogen wij vragen om na het programma de evaluatie in te vullen en in de bus in het bezoekerscentrum te deponeren?

Hoofdstuk 3

Doelgroep kleuters

3.1. Leeftijdskenmerken

Kenmerken van een kleuter waar het programma zich op toespitst:

- leert nieuwe variaties op het lopen;
- neemt enkel de dominante kenmerken van iets waar;
- kan zich nog niet lang op dezelfde opdracht concentreren;
- stelt veel vragen.

3.2 Ontwikkelingsdoelen kleuteronderwijs

Ontwikkelingsdoelen Motorische Competenties

1 Motorische competenties

Zelfredzaamheid in kindgerichte bewegingssituaties

Lichaams- en bewegingsbeheersing

De kleuters

- 1.2 kunnen de eigen bewegingsbaan stoppen, richten en wijzigen afhankelijk van statische en dynamische objecten: andere bewegers, obstakels, bewegende voorwerpen.
- 1.3 kunnen het evenwicht behouden in verplaatsingen en bij houdingen op diverse steunvlakken.

Complexe ruimte- en tijdsfactoren

- 1.17 De kleuters kunnen in de ruimte snel een afgesproken plaats terugvinden en er rekening mee houden.

3 Zelfconcept en het sociaal functioneren

(bij het contact met de dieren en tijdens de uitleg in het wolhoekje)

- 3.10 De kleuters kunnen kleuteraangepast materiaal uithalen en weer opbergen op de afgesproken plaats.

Ontwikkelingsdoelen Muzische Vorming

1 Muzische vorming – Beeld

- 1.1 De kleuters kunnen visuele waarneming en beeldend geheugen versterken en vergroten door beeld-elementen te herkennen. (tijdens de uitleg over de bouw van de dieren)

Ontwikkelingsdoelen Nederlands

1 Nederlands – Luisteren

(uitleg over het uitkomen van het ei, bespreken lichaamsbouw van de dieren)

- 1.5 De kleuters kunnen een beluisterd verhaal, bestemd voor hun leeftijdsgroep, begrijpen.

2 Nederlands – Spreken (gedurende het hele programma)

De kleuters

- 2.3 kunnen spreken over gevoelens als blijheid, angst, verdriet, verwondering.
- 2.5 kunnen iemand of iets beschrijven volgens kleur, vorm, grootte of een specifieke eigenschap.

Ontwikkelingsdoelen Wereldoriëntatie

1 Wereldoriëntatie - Natuur

Algemene vaardigheden

- 1.1 De kleuters kunnen verschillen onderscheiden in geluid, geur, kleur, smaak en voelen. (bespreken dieren)

Levende en niet-levende natuur

De kleuters

- 1.5 kunnen in verband met voortplanting van mensen en dieren, illustreren dat een levend wezen steeds voortkomt uit een ander levend wezen van dezelfde soort.
- 1.6 kunnen illustreren dat de geboorte van mens en dier wordt voorafgegaan door een periode van gedragen worden door de moeder of door de ontwikkeling in een ei.

Gezondheid

- 1.9 De kleuters kunnen bij zichzelf en bij anderen het verschil tussen ziek, gezond en gewond zijn herkennen.

Milieu

- 1.13 De kleuters tonen een houding van zorg en respect voor de natuur.

Hoofdstuk 4

Kennismaking

4.1 De dieren van de knuffelhoeve

Schapen

- Milla* · melkschaap
geboren in april 2008
in de schapenstal
- Wolle* · melkschaap
geboren in april 2009
dochter van Milla
in de schapenstal

Konijnen

- Langoor* · blauwe van Ham
gevonden op de parking
in het konijnenhok (buiten)
- Stampertje* · dwergkonijn
gevonden op de parking
in het konijnenhok (buiten)
- Bruintje* · dwergkonijn
mooie bruine pels
in het konijnenhok (binnen)
- Zorro* · dwergkonijn
rustiger dan zijn naam doet
vermoeden
in het konijnenhok (binnen)

Geiten

- Loes* · melkgeit
geboren in mei 1993
aan de geitenstal
- Bas* · Kempense witte geit
- Streepje* · zoon van Loes (°06/04/10)
aan de geitenstal
- Mieke & Bieke* · Vlaams wildkleurige geit
bruin met een zwarte streep
op de rug
op de geitenweide
zijn de dochters van Streepje
op de geitenweide

Kippen

- Filiberke* · haan
baas van het kippenhok
op de geitenweide
- Sofietje* · hen
op de geitenweide
- Mariette* · hen
op de geitenweide
- Janine* · hen
op de geitenweide

Andere dieren

De samenstelling van de dieren kan soms wijzigen, wel blijft er van iedere soort minstens 1 dier aanwezig.

- Duiven eten mee van het eten dat aan de kippen wordt gegeven
zitten soms ook binnen
woonplaats: in de bomen rond de hoeve
- Kauwen zwarte vogels met een wat grijze kop
brengen soms takken mee naar binnen
woonplaats: nesten in holle bomen
- Pauwen de mannetjes hebben een heel mooie staart
de vrouwtjes zijn bruin gekleurd
woonplaats: lopen vrij rond

4.2 Indeling van de knuffelhoeve

De hoeve

- twee knutselruimtes
- keuken
- twee toiletten
- vertelzolder

De schuur

- schapenstal
- geitenstal
- konijnenhokken
- kippenhok
- wolhoekje
- kakelhoekje
- duiventil

De weides

- schapenweide
- geitenweide
- konijnenweide

De tuin

- composthoop
- afvalstraatje
- picknick plaats
- bomen

Hoofdstuk 5

Programma

5.1. Doel van het programma

Doel

- De leerlingen in contact brengen met een aantal boerderijdieren.
- De leerlingen iets bijbrengen over de dieren op en rond de boerderij.
- De leerlingen laten beseffen dat er meer dieren rond de boerderij voorkomen dan enkel de gedomesticeerde boerderijdieren.

5.2. Kennismaking

De boer(-in) stelt zich voor en vraagt of de kinderen haar zouden willen helpen omdat ze nog heel veel werk heeft. Nadat de kinderen hun rugzakjes hebben weggezet worden alle dieren in het kort voorgesteld aan de hand van foto's. Nadien gaan ze op weg om de dieren te ontmoeten.

5.3. Bezoek aan de dieren

5.3.1. Het schaap

Plaats

Weide met schapen

U kunt hier

- eten voelen en ruiken;
- de schapen eten geven;
- wol voelen en ruiken;
- het nut van het schaap voor de mens aanhalen.

Observatietaak uiterlijk

Hier dien je rekening te houden met de leeftijd van de groep.
Moeilijke vragen kan je eventueel anders formuleren of overslaan.

- Poten: · Kunnen jullie staan als een schaap?
 · Hoeveel poten heeft het schaap?
- Vacht: · Draagt het schaap een jas, een trui of een broek zoals jullie?
 · Waarmee is de huid van het schaap bedekt?
 · Waarom heeft het schaap wol?
 · Wat doen wij met die wol
- Geluid: · Maakt het schaap geluid?
 · Kunnen jullie het geluid van het schaap nabootsen?
 · Weten jullie hoe we dat geluid noemen?
 · Waarmee maakt het schaap geluid?
- Voedsel: · Wat denken jullie dat een schaap eet?
 · Kan jij zien wat het schaap eet?

Aanbrengen van nieuwe begrippen en informatie bij schaap

- Jong: lam
- De vacht van wol beschermt het schaap tegen koude, natheid en wind.
- Eén keer per jaar, in de lente of de vroege zomer, worden de schapen geschoren. Ze hebben dan hun dikke wollen jas niet meer nodig. De schapenscheerder scheert de vacht in één stuk af. Hij begint bij de poten en gaat dan verder met de rest van het lichaam.
- Een schaap levert wol waarvan de mensen o.a. kleren maken.
- Het schaap eet vooral gras en de korrels die wij hen geven.

Goed om weten (enkel voor de begeleider)

Het schaap in de geschiedenis

- Wol is een van de oudste materialen waar mensen zich mee beschermden tegen de kou.
- Aangezien het dier geen hinder ondervindt van het scheren, is wol een diervriendelijk product.
- Bij het slachten lieten onze voorouders niets verloren gaan. Het onderstaand lijstje toont dit aan:
 - vlees ⇨ voeding
 - melk ⇨ voeding onder vorm van melk, boter en kaas
 - wol ⇨ voor de vervaardiging van stoffen en kleding
 - vel ⇨ leer voor bekleding en gebruiksvorwerpen
 - horens van de ram ⇨ muziekinstrument
 - maag ⇨ waterzak
 - darmen ⇨ snaren voor muziekinstrumenten

Beschrijving van een schaap

- Je kan zien dat de kop van het schaap stevig is. Dit komt omdat de beenderen van de kop erg dik zijn. Schapen kunnen enorme kopstoten geven. Dit is mogelijk omdat de beenderen erg soepel zijn door de luchtblaasjes erin.
- Het schaap heeft twee tenen of hoeven aan de voet die beschermd worden door een stevige hoornlaag.
- Het schaap heeft kleine, korte oortjes.
- De neus is vochtig. Schapen kunnen heel goed ruiken!
- De ogen hebben een ovale, horizontale pupil en het schaap kan heel goed zien: meer dan 1 km ver.

Het sociale gedrag van een schaap

- Ooien herkennen hun lammetjes aan de hand van hun geur. Ieder lam heeft zijn eigen geur.
- Om te bepalen wie de baas is in de kudde gaan zowel de rammen als de ooien 'vechten'. Dit vechten gebeurt door dreigen en stoten. Dit kan soms dagen duren, maar door hun sterke schedel vallen er gelukkig geen gewonden. Uiteindelijk zal er 1 ram en 1 ooi de baas en bazin zijn van de kudde.

5.3.2. De geit

Plaats

Weide van de geiten

U kunt hier

- eten voelen en ruiken;
- de geiten aanraken.

Observatietaak uiterlijk

Hier dien je rekening te houden met de leeftijd van de groep.
Moeilijke vragen kan je eventueel anders formuleren of overslaan.

- Staart: · Heeft de geit een staart?
 · Wat doet de geit ermee?
- Geluid: · Maakt de geit geluid?
 · Kunnen jullie het geluid van de geit nabootsen?
- Woonst: · Waar woont de geit?
 · Wat ligt er in het hok/de stal?

Aanbrengen van nieuwe begrippen en informatie bij de geit

- Jong: lam
- Laat de leerlingen met hun vingers, horens maken.
- Zowel de geiten als de bokken kunnen een baardje hebben, dat noemen we een sik.
- Kleuters het geluid (mekkeren) van de geitjes laten nadoen.

Goed om weten (enkel voor de begeleider)

Herkomst

De naam 'geit' is zowel de verzamelnaam voor de diersoort als de naam voor het vrouwelijk dier. Een mannetjesgeit heet bok. De geit heeft sinds mensenheugenis altijd een belangrijke functie gehad binnen het bestaan van de mens. Veel nomadenstammen waren vergezeld van een kudde geiten. Ze werden gehouden om de melk en het vlees.

Voortplanting

Geiten krijgen 2 à 3 jongen per keer, af en toe eens 4. Een jonge geit wordt een lam genoemd. De lammetjes drinken ongeveer 2 weken alleen maar melk bij de moeder. Daarna beginnen zij met de grote dieren mee te sabbelen op bijvoorbeeld een sprietje hooi. Als ze volwassen zijn eten geiten bijna alles, maar het liefst van al hooi, gerstestro, hei ...

Eten en drinken

Als ze ± 3 weken oud zijn kunnen ze herkauwen, d.w.z. dat ze het eten eerst even kauwen, alvorens het door te slikken. Vervolgens zoeken ze een rustig plaatsje op. Terwijl ze daar liggen of staan komt het eten uit de maag terug in de mond en dan pas wordt het eten echt goed gekauwd. Een geit eet ruwvoer zoals hooi, gerstestro, hei; ... en krachtvoer in de vorm van veekeuken en schapenbrokjes (geperste ruwvezelige granen). Daarnaast drinkt een geit water of krijgt ze vocht binnen in de vorm van gras. Geiten knabbelen erg graag op boomtakken, waarvan zij de schors volledig afpellen en opeten. Een geit eet bijna alles. Toch gaat het soms mis, bijvoorbeeld bij het eten van plasticen of papieren zakken. De verstopping die dan volgt is vaak dodelijk (De kinderen kunnen gedurende de hele dag rondkijken of ze plastic vinden en dit verzamelen of direct in de vuilbak deponeren).

5.3.3 De kip: hen, haan en kuiken

Plaats

In de kippenrennen

U kunt hier

- het verschil tussen kip/haan/kuiken bespreken;
- geluiden nabootsen;
- het nut van de kip voor de mens aanhalen.

Observatietaak uiterlijk

Hier dien je rekening te houden met de leeftijd van de groep.
Moeilijke vragen kan je eventueel anders formuleren of overslaan.

- Oren: · Heeft de kip oren?
 · Kunnen jullie haar oren zien?
- Poten: · Hoeveel poten heeft de kip?
 · Kunnen jullie staan als een kip?
 · Wij staan op een voet met vijf tenen.
 · Hoe is dat bij de kip? Hoe is dat bij de haan?
- Vacht · Waarmee is de huid van de kip bedekt?
 · Is dat over de hele huid hetzelfde?
 · Waarom heeft de kip veren?
 · Hoe blijven wij warm?
- Geluid: · Maakt de kip/de haan geluid?
 · Weten jullie hoe we dat geluid noemen?
 · Kunnen jullie het geluid van de kip/de haan nabootsen?
- Voedsel: · Kunnen jullie zien wat de kip eet?
 · Hoe neemt de kip haar eten?

Aanbrengen van nieuwe begrippen en informatie bij de kip

- Mannetjeskip: haan
 Vrouwtjeskip: hen
 Jong: kuiken
- Kippen dragen veren, de haan heeft mooiere veren dan de hen en een veel grotere staart die met een sierlijke boog naar beneden hangt.
- Bovenop de kop staat de kam. Bij de hen is die veel kleiner dan bij de haan.
- Kippen slapen op een stok.
- Hennen leggen eieren, deze worden door henzelf uitgebroed. Na drie weken komen de kuikens uit. Kuikens lopen meteen rond en pikken zelf graantjes.
- Als het 's morgens licht wordt, begint de haan te kraaien. Zo laat hij zien dat hij de baas is.
- Kippen zijn alleseters. Ze eten plantaardig (granen, zaden, groenvoer zoals sla) en dierlijk (regenwormen, spinnen, insecten) voedsel.
- Kippen worden gehouden voor de eieren en het vlees.

Goed om weten (enkel voor de begeleider)

Het familieleven van de kip

Hennen leven samen met één **haan**. In de sociale rangorde staat hij boven alle hennen. Ook onder de hennen heerst een bepaalde rangorde, die door onderling vechten wordt vastgelegd. Wij noemen deze hiërarchie (indelen van volgorde van belangrijkheid) de pikorde. Een hen van hogere rangorde mag alle andere hennen wegjagen van het voedsel, desnoods door het pikken met de snavel.

Om **kuikens** te hebben dient de hen beroep te doen op de haan om de eieren te bevruchten. Niet alle hennen die bevruchte eieren leggen gaan broeden. Ze broeden alleen wanneer ze 'broeds' zijn. Als de hen ongeveer **8 tot 12 eieren** gelegd heeft, begint ze te broeden. De **broedtijd duurt 21 dagen**. Na 21 dagen breekt het kuiken door middel van zijn eitand dat op het puntje van de snavel zit, de eierschaal open. Het uit het ei komen noemt men het uitpikken. De moederkip met kuikens wordt een kloek genoemd. Kuikens zijn nestvlieders, ze zoeken onmiddellijk hun eigen voedsel en water.

Een greep uit het dagdagelijkse bestaan van kippen

Het ochtendgloren wordt door herhaaldelijk kraaien van de haan aangekondigd. Op deze wijze laat hij eens te meer merken dat hij de baas is op zijn territorium (zijn woongebied dat hij verdedigt tegen indringers). Kippen brengen het grootste gedeelte van de dag door met pikken en krabben op zoek naar voedsel. Kippen zijn alleseters d.w.z. dat zij zowel plantaardig (granen, zaden, groenvoer zoals sla en muur) als dierlijk voedsel (regenwormen, spinnen en insecten) opscharrelen. Om dit alles door te spoelen drinken zij vers en zuiver drinkwater dat steeds aanwezig dient te zijn.

Af en toe nemen kippen een bad, en nu komt het, geen bad met water, maar een stofbad. Kippen gaan dan op hun zij liggen en schudden, door bewegingen van de vleugels, stof en strooisel tussen de veren. Vervolgens schudden ze zich uit, zo verzorgen ze hun verenpak.

Tegen het vallen van de avond zoeken de kippen hun slaappleats op, geen bedje zoals wij, want om te slapen zitten zij op een horizontale stok. Kijk maar eens goed naar hun poten, dan zal je begrijpen dat het voor hen geen probleem is om zo te slapen.

Boven op de kop staat een kleine kam, bij de haan is die groter en roder. De snavel is hard, sterk en licht gebogen.

Nut van de kippen

Men houdt kippen voor de eieren en het vlees. Om de 25-30 uur kan er een ei gelegd worden (ongeveer 1 per dag dus).

Wat was er nu het eerst? Het ei of de kip? Als je alle eieren meetelt dan is het antwoord duidelijk: het ei! Want ook reptielen leggen eieren en die bestaan al langer dan vogels. Neem je enkel het kippenei, dan is 'de kip' het juiste antwoord. Recent wetenschappelijk onderzoek heeft immers aangetoond dat kippen een bepaalde stof produceren die essentieel is voor de productie van het kippenei.

5.3.4. Het konijn

Plaats

In de konijnenweide.

U kunt hier

- de kenmerken van een konijn herkennen;
- een konijn aaien en knuffelen.

Observatietaak uiterlijk

Hier dien je rekening te houden met de leeftijd van de groep.

Moeilijke vragen eventueel anders formuleren of overslaan.

- Oren:
- Heeft het konijn oren?
 - Kunnen jullie zijn oren zien?
 - Heeft het konijn grote of kleine oren?

- Kop:
- Heeft het konijn tanden?
 - Zijn ze allemaal even lang?
 - Waarom zijn de voorste tanden langer?
 - Blijven deze altijd even lang?

- Voortbeweging:
- Kan je nabootsen hoe het konijn springt?

Aanbrengen van nieuwe begrippen en informatie bij het konijn

- De konijnen die je overal in het domein ziet, zijn wilde konijnen. Zij leven in konijnenpijpen die zij met hun poten in de grond graven. De konijnen op de knuffelhoeve zijn tamme konijnen, zij slapen in een konijnenhok. De achterste poten van de konijnen zijn langer dan de voorste. Daardoor kan een konijn goed springen.
- De konijnen op de knuffelhoeve hebben allemaal een naam en die namen geven belangrijke kenmerken weer van de konijnen:
 - *Langoor*: een konijn heeft heel lange oren. De oren staan niet altijd hetzelfde, zij kunnen deze draaien om geluiden beter te kunnen waarnemen. Zij kunnen deze ook heel plat leggen, wat weergeeft dat ze bang zijn.
 - *Stampertje*: als er gevaar dreigt, dan stampen de konijnen met hun achterste poten op de grond om de anderen te waarschuwen.
 - *Bruintje* en *Zorro*: dit zijn dwergkonijntjes en ze zijn genoemd naar de kleur van hun vacht.
- Konijnen hebben hele scherpe nagels en durven wel eens krabben als ze bang zijn. Daarentegen hebben ze een heel zachte pels.
- Een wild konijn eet graag gras, hooi, kruiden, wortels, appel, paardenbloemen en rauwe groenten. Een tam konijn krijgt ook konijnenkorrels en oud brood. Konijnen hebben ook graag een stok (bv. wilgentak) om aan te knagen, zo houden ze hun tanden scherp en proper.

Goed om weten (voor de begeleider)

Wat is een konijn?

Konijnen behoren samen met de haas tot de haasachtigen en niet tot de knaagdieren, zoals wel vaak maar verkeerdelijk wordt aangenomen. Het verschil zit in de kleine tandjes die zich achter de grote snijtanden bevinden.

Het konijn is dus geen knaagdier. Waarom? Echte knaagdieren bewegen hun onderkaak van voren naar achteren. Ons konijn doet deze beweging zijwaarts. Haasachtigen vermalen hun voer in cirkels met hun gebit. Een knaagdier houdt zijn voer vast met zijn voorpoten, een haasachtige niet.

Hoe werd het konijn een huisdier?

De Romeinen zijn begonnen met het houden van konijnen als huisdieren. Ze hadden daarmee een nogal merkwaardig doel. Tijdens de vasten (als er geen vlees mocht worden gegeten), stond er wel konijn op het menu omdat het konijn niet als vlees werd beschouwd. De vacht werd ook gebruikt als kleding. Het houden van konijnen als puur huisdier om het gezelschap begon pas in de Middeleeuwen.

Verzorging

Hoe pak je een konijn op?

Het is heel belangrijk dat je een konijn rustig benadert en oppakt. Bij het oppakken moeten de achterpoten ondersteund worden. Dit is zo belangrijk omdat konijnen bij schrikken of spartelen, door hun zeer krachtige rugspieren, hun rug kunnen breken of kneuzen!

U kunt het beste beginnen met de dieren te aaien over de kop. We pakken een konijn niet zoals bij een hond of kat omdat dit een aanval kan uitlokken. Je moet dit gedrag aanleren aan je konijn. Zo kan je ze handtam maken.

Een konijn dat nog niet handtam is, kunt u oppakken bij het losse rugvel (nooit bij de oren !!) waarbij u de achterpoten ondersteunt. Om het dier enkele meters te verplaatsen, wordt het gewoon tegen het lichaam gehouden: onderarm horizontaal geplaatst en tegen het lichaam gedrukt. De kop van het dier wordt hierbij tegen de elleboogplooi gehouden.

Gedrag

- Grollen: jij doet iets wat ik niet wil.
- Luid gillen: pijn – maar ook doodsbang, kleine konijntjes doen dit vaak.
- Zachtjes fluiten: laat me met rust.
- Zacht blazen: pas op, je werkt op mijn humeur.
- Brommen: ja, nu ben ik echt goed kwaad.
- Tandenkassen: hevige pijn.
- Zachte maalgeluidjes tijdens het knuffelen: dat is lekker, doe zo voort.
- Met z'n kop stoten: laat me toch met rust, stoor me niet.
- In je vingers bijten bij het voeden: schiet nou eens op!!! Wat kan jij treuzelen. Ik heb echt honger
- Op zijn achterpoten gaan staan: nieuwsgierig.
- Met zijn oren slaan: blijheid.
- Plat op de grond liggen: hij voelt zich prettig.
- Gespannen houden: klaar om aan te vallen.
- Overal keutels deponeren: ik was hier eerst.
- Krabben, bijten: wanneer een konijn je krabt of bijt is dit niet persoonlijk bedoeld maar wil het laten merken dat je iets verkeerd doet. Soms kan het helpen wanneer je dan even een hoge gil uitslaat, zodat konijn zich gaat afvragen: bijt ik nu zo hard? Helaas helpt dit niet bij alle konijnen, het is dus ook niet de bedoeling dat je het konijn doof roept wanneer het je bijt.

Wanneer een konijn je krabt gebeurt dit niet opzettelijk. Het wil bvb. anders gaat zitten of schrikt plots van iets, ... Hieraan is weinig te doen.

Je moet je konijn laten merken dat jij de baas over hem bent en niet omgekeerd.

Een konijn merkt het wanneer je van hem bang bent. Dit is ongunstig want het zal dan vaak datgene gaan doen waar het zelf zin in heeft.

- Knagen en graven: wanneer je een konijn ergens aan ziet **knagen** waar het niet mag, dan kan je dit afleren door het direct iets anders te geven waarop het dan wel mag knagen. Zoals een tak van een perenboom in plaats van de stoelpoten. Hoe langer je het konijntje hebt, hoe beter je zal weten wat het liever eet. Bij graven geldt hetzelfde: wanneer jouw konijn in het tapijt 'graaft' kan je het een doek of iets dergelijks geven waarin hij wel mag graven. Ook een 'graafbak' is hiervoor een goede oplossing.

5.4. Onze hoekjes

5.4.1. Het kakelhoekje

In het kakelhoekje komen de kinderen zelf in een kippenhok terecht.

Ze komen van alles te weten over het reilen en zeilen van het leven in een kippenhok.

Basisbegrippen:

- het ei
- broeden
- het kippenhok
- kraaien
- de kam
- de hen
- de haan
- het kuiken

Methodiek:

- groeps gesprek
- illustratieprenten

Inhoud:

- kennis maken met de kip en de haan
- van ei tot kuiken

Verloop:

- de leerlingen worden begeleid naar het kakelhoekje
- de leerlingen krijgen d.m.v. illustratieprenten, een spel, enkele opdrachten en een vraaggesprek, uitleg over het nut, het uitzicht, de voeding, de voortbeweging, de voortplanting, het geluid en de woonplaats van de kip en de haan
- de weg van ei tot kuiken wordt besproken en geïllustreerd

5.4.2. De vertelzolder

Basisbegrippen:

- de seizoenen
- huismuis
- slak
- vleermuis
- lieveheersbeestje
- koperwiek
- regenworm
- huiszwaluw
- duif

Methodiek:

- vertellen van een verhaal
- doe-elementen
- groeps gesprek

Inhoud:

- welke wilde dieren komen er nog voor in en rond de boerderij
- enkele kenmerken van die dieren leren kennen
- de overwinteringsstrategie leren kennen van deze dieren

Verloop:

- de leerlingen worden begeleid naar de vertelzolder
- ze nemen plaats op de kussentjes zodat ze de prenten kunnen bekijken
- dan volgt het verhaal waarin wat doe-elementen verwerkt zitten

Het verhaal: Al wie niet weg is, is gezien!

De doe-elementen en eventuele vraagstellingen staan tussen haakjes in het [blauw](#).

(Wat voor een dier is het dier op de tekening?)

Het is al niet zo warm meer als tijdens de zomervakantie, toch is Miep de huismuis op zoek naar vriendjes om mee te spelen omdat ze zich verveelt. Voordat ze begint te zoeken naar de andere dieren in het bos denkt ze na over welk spel ze eigenlijk wil spelen. Want als het een leuk spel is kunnen ze lang doorspelen en zal ze zich deze herfst en winter ([vragen welk seizoen het nu is](#)) zeker niet meer vervelen.

“Mmm, misschien tikkertje?” denk ze eerst. “Nee, toch niet. Niet alle dieren lopen even snel en sommige kunnen vliegen, nee, nee, dat zou niet eerlijk zijn.” Dan denkt ze aan hazelnotenvoetbal of kaasjesbasket, maar dan denkt ze aan haar mama die steeds weer zegt dat ze eigenlijk niet met haar eten mag spelen. Niet zo een goed idee dus. Verstoppertje misschien? Ja, dat lijkt een goed idee. Ze gaat onmiddellijk op pad om haar vriendjes te zoeken.

Miep begint te zoeken in de buurt van haar eigen mooie nest. Net buiten gekomen komt ze al haar eerste vriendje, Slip de slak, tegen. Slip speelt graag verstoppertje en is meteen akkoord. Miep waarschuwt Slip wel. “Niet enkel in je schelp kruipen, want anders weten we direct waar je zit. Je moet je ergens goed verstoppen zodat we je niet vinden”. (slakken kunnen in hun schelp kruipen, kan jij je ook zo klein mogelijk maken en je hoofd verbergen?) Slip zegt dat hij dat wel weet. “Maar,” zegt hij “wanneer ga je beginnen zoeken?”. Daar had Miep helemaal nog niet over nagedacht. Ze besluiten dat het niet te snel mag gaan want slakken hebben geen poten en kunnen dus niet snel lopen. “Weet je wat?” zegt Miep. “Ik kom jullie pas zoeken als ik het eerste sneeuwklonk zie. Zo heeft iedereen genoeg tijd om zich te verstoppen.” Dat vindt Slip een goed idee en hij vertrekt dan ook zo vlug als hij kan om zich te verstoppen. Na even zoeken vindt hij een hele hoop bladeren en kruipt eronder. “Hier is het lekker warm.” denkt hij. Hij kruipt helemaal in zijn huisje en doet de deur toe. (foto van slak met operculum laten zien) En nu wachten tot Miep komt.

Miep is al heel blij dat Slip wil meespelen, maar hoe meer vriendjes er mee doen hoe leuker het wordt en dus zoekt ze verder. Na even rond te kijken, ziet ze Dotje kruipen. Een klein rood kevertje met twee zwarte stippen op haar schild. Dotje houdt van verstoppertje spelen, het is haar lievelingsspel. Ze speelt het zelfs zo graag dat ze Miep belooft om al haar zusjes en broertjes te zoeken om zich samen te verstoppen. (Ken jij de naam van dit dier?) Het duurt niet lang of alle lieveheersbeestjes zitten dicht bij elkaar, goed verstoppt op een donkere plaats. Dotje is heel blij dat ze niet alleen zit, want ze houdt niet zo van het donker. Maar ze zijn er zeker van dat ze hen hier onder de schors van deze oude boom niet zullen vinden. “Miep gaat ons hier zeker niet vinden, pas als het lente wordt komen we er weer uit!” zegt ze tegen de rest. Tot dan moeten ze stil zijn want anders zal Miep ze toch snel vinden. Het duurt dan ook niet lang of ze liggen allemaal rustig te slapen. (LHB kruipen heel dicht bij elkaar om warm te blijven in de winter, proberen jullie ook eens zo dicht mogelijk bij elkaar te kruipen?)

“Hé, hé jij daar!” Miep schrikt op als ze dit hoort en kijkt vlug om zich heen. “Wie is daar?” vraagt ze “En waar zit je? Laat je zien, als je durft.”

“Rustig maar, ik zal je heus niets doen hoor, ik wil gewoon meespelen.” Boven in de boom ziet Miep een vogel zitten met een mooie orangerode zijkant. “Wie ben jij?”

“Ik ben Rusti en ik ben een koperwiek. Je kent me waarschijnlijk niet want ik ben hier enkel in de winter.”

Rusti vertelt rustig zijn hele verhaal. Hij en zijn familie wonen ver weg in het Noorden. Het is daar niet zo warm en in de winter wordt het daar verschrikkelijk koud. Omdat het hier warmer is dan bij hen thuis komen hij en zijn familie naar hier in de winter. Miep zou het erg leuk vinden als Rusti en zijn familie willen meespelen en legt hem de regels van het spel uit. “Dat is superleuk,” zegt Rusti “maar ik en mijn familie kunnen ons niet echt verstoppen. We passen niet onder een steen of in een hol en we kennen de buurt nog niet zo goed. Anders moet je het over een paar dagen nog eens vragen. Dan weten we waar alle lekkere bessen hangen en hebben we wat meer tijd om te spelen. Miep vindt het leuk dat wil Rusti meedoen, maar ze wil zo snel mogelijk beginnen met spelen. Dus trekt ze verder op haar zoektocht naar vriendjes om mee te spelen.

Plots begint het een beetje te regenen en Miep gaat onder een struik zitten om wat te schuilen. “Bah,” denkt ze “zo een rotweer, wie houdt er nu van de regen?”. Na een paar minuten wachten ziet ze in het gras van alles bewegen, het zijn regenwormen. Miep loopt er naar toe en vraagt: “Spelen jullie mee?” De wormen duiken snel weer onder de grond. “Hé, dat is onbeleefd. Ik vraag jullie wat en dan lopen jullie zomaar weg.” Heel voorzichtig komt er een kopje tevoorschijn uit een gaatje in de grond. “Sorry hoor, maar je mag ons zo niet laten schrikken. We dachten dat je een mol was of een merel.” ([Wat zou de merel of de mol doen met de regenworm? Regenwormen komen naar boven als het regent \(vandaar de naam\) ze horen de druppels vallen en komen naar boven, stamp eens met jullie voeten op de vloer, komen er wormen boven?](#)) Miep zegt dat het haar spijt. Het was niet haar bedoeling om de wormen, die Spit, Spat en Spetter, heten te doen schrikken. Alle drie zijn ze zeer blij dat ze mogen meespelen met de andere dieren en ze duiken direct de grond in. Net onder het gras komen de drie wormen samen en ze besluiten om de hele winter diep onder grond te kruipen. Daar gaan ze hen nooit vinden denken ze. Ook Miep weet dat het heel moeilijk zal worden om de regenwormen terug te vinden. Een huismuis als Miep leeft nu eenmaal niet buiten onder de grond, maar binnen in een huis. ([Leven alle muizen in een huis? Waar wonen er ook nog muizen?](#))

Het blijft maar regenen en Miep besluit terug naar binnen te gaan. Ze loopt voorbij de schapen en gaat naar boven. Ze gaat voorbij een deur en daar ziet ze een hoop graantjes liggen. (geef ieder kind een graantje, maïskorrel, dennenpit of noot en laat ze het in de juiste pot stoppen) Dat eet Miep wel graag en ze loopt er naar toe. Net voordat ze wil beginnen eten hoort ze iemand roepen: “Blijf daar af! Dat is mijn graan!” “Oh sorry hoor, ik wist niet dat dit graan van u was.” En ze draait ze om. Vlak voor haar neus ziet ze een grote duif zitten. Eigenlijk heeft Miep een beetje schrik van de duif. De duif kijkt haar dan ook heel boos aan. “Dat kan je wel zeggen ja. Dat eten is van mij. Het is al moeilijk genoeg dat ik heel de winter lang moet zoeken naar eten voor mezelf. Ik heb niet genoeg tijd om ook nog eten te zoeken voor kleine muisjes zoals jij. Zoek zelf maar je eten.”

Miep wordt nu zelf een beetje kwaad. Ze zegt dat ze het eten echt niet wou stelen, maar dat ze vriendjes zoekt om mee te spelen. “Nou, zoals ik al zei heb ik geen tijd voor spelletjes, loop maar snel verder.”

Nu is Miep toch een beetje verdrietig. Ze heeft niet zo veel zin meer om te spelen met de anderen en ze kruipt onder het dak in een kleine spleet. Ze kruipt steeds dieper en legt zich neer tegen de muur. Die staat vol haartjes en voelt warm aan. (neem de voel dozen en laat de kinderen voelen en zoeken naar de doos waarin iets harigs zit) “Hallo, heb je het ook koud?” Een sprekende muur, daar heeft Miep nog nooit van gehoord. Ze schuift een beetje op en vraagt hoe het komt dat een muur kan spreken. “Maar ik ben helemaal geen muur, ik ben Flor en ik ben een dwergvleermuis.” De vleermuis draait zich om en nu kan Miep zijn gezicht zien. Ze ziet zijn ogen, zijn neus, zijn mond ... “Hey,” zegt ze “jouw mond staat boven je neus en je ogen er onder? Dat is wel een beetje raar?” Flor begint hard te lachen en vertelt haar dat vleermuizen graag onderste boven slapen, dat vinden ze veel gemakkelijker. “Nou, ik vind dat helemaal niet gemakkelijk, ik slaap liever in mijn nestje, gewoon op mijn buik.” Miep vindt Flor een beetje raar maar wel erg aardig en vertelt hem wat er gebeurd is met duif. Ze vraagt of Flor wil meespelen, maar dat doet hij liever niet. “Nee, ik ben veel te moe. Ik ga heel de winter lang slapen totdat de muggen ‘s nachts weer rondvliegen, dan word ik wakker en kan ik terug beginnen eten.” Héél de winter, dat lijkt Miep toch wel heel lang om te slapen. Ze besluit om Flor met rust te laten en ze vertrekt weer op zoek naar vriendjes om mee te spelen, want door te vertellen over verstoppertje heeft ze er weer zin in gekregen. (Wanneer vliegen vleermuizen overdag of 's nachts? Zijn het nuttige dieren? Moet je schrik hebben van vleermuizen?)

Door het raam ziet Miep plots Sara de huiszwaluw vliegen. “Hallo Sara, speel je mee verstoppertje?” “Wat? Wat zeg je” zegt Sara en ze neemt haar dikke oorverwarmers af. Miep legt het spelletje uit aan Sara, maar zij doet liever niet mee. Ze vindt het hier veel te koud in de winter. Zij staat klaar om op reis te vertrekken naar warmere streken. “Naar waar ga je dan op reis gaan?” vraagt Miep. “Och, ik denk dat ik net als vorig jaar naar Afrika ga, daar is het lekker warm en zijn genoeg vliegen en muggen om mijn buik lekker vol te eten.” Soms eet Miep ook wel eens een vlieg op, maar nootjes en etensresten van mensen vindt ze toch veel lekkerder hoor.” “Tot ziens” zegt Sara en ze maakt zich klaar om te vertrekken. Net voordat ze opvliegt, merkt Sara dat Miep nogal treurig kijkt en ze vraagt wat er is. “Je bent toch niet verdrietig omdat ik vertrek? Ik kom snel terug hoor, zodra het weer warmer wordt kom ik terug naar hier.” Maar dat is het probleem niet. Miep speelt graag verstoppertje omdat ze zichzelf graag verstopt, maar het zoeken dat vindt ze eigenlijk niet zo leuk. “Weet je wat?” zegt Sara. “Zodra ik terug ben uit Afrika zoek ik alle diertjes die zich verstopt hebben. Verstop jij je nu ook maar op een goede plaats zodat ik je niet direct vind.” Dit vindt Miep een reuzengoed idee en ze vertrekt snel op zoek naar een goede plaats om zich te verstoppen. Nu het zo koud begint te worden, slaapt Miep het liefst ergens binnen. Achter een kast of in een hol in een muur of ergens anders waar het warm genoeg is en er eten ligt.

Ergens onder de vloer van de boerderij vindt ze een leuke, knusse plek. Nu zit er niets anders meer op dan te wachten. Wachten totdat Sara komt, wachten totdat de lente komt. [\(Hoe merk je dat het lente wordt? Laat de kinderen zoeken naar een verstopte Miep.\)](#)

Hoofdstuk 6 In de klas

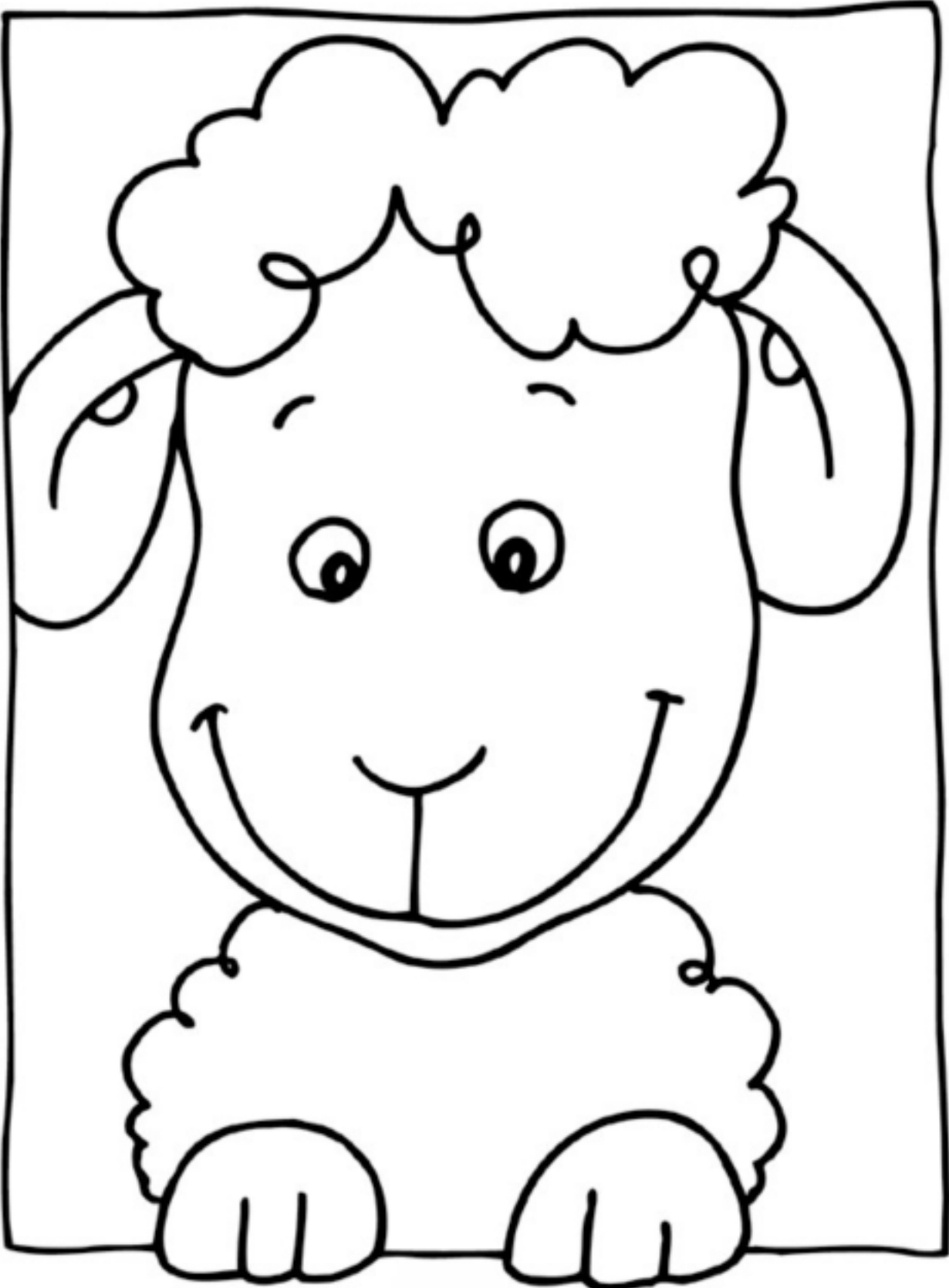
Muziekblad: Schaapje Schaapje (Milla Milla)

D D^Δ G D/F[♯] A⁷ D
 Schaap - je, schaap - je, heb je wit - te wol? Ja baas, ja baas,
 Asus A⁷ D D/F[♯] A⁷/E D A⁷
 drie zak - ken voll Een voor de mees - ter en een voor zijn vrouw,
 F[♯]mi⁷ G D/A E⁷/B Bmi⁷ F[♯]mi⁷
 een voor het kind - je, dat bib - bert van de kou. Schaap - je, schaap - je,
 G^Δ F[♯]mi⁷ G/B D/A Asus A⁷ D
 heb je wit - te wol? Ja baas, ja baas, drie zak - ken voll

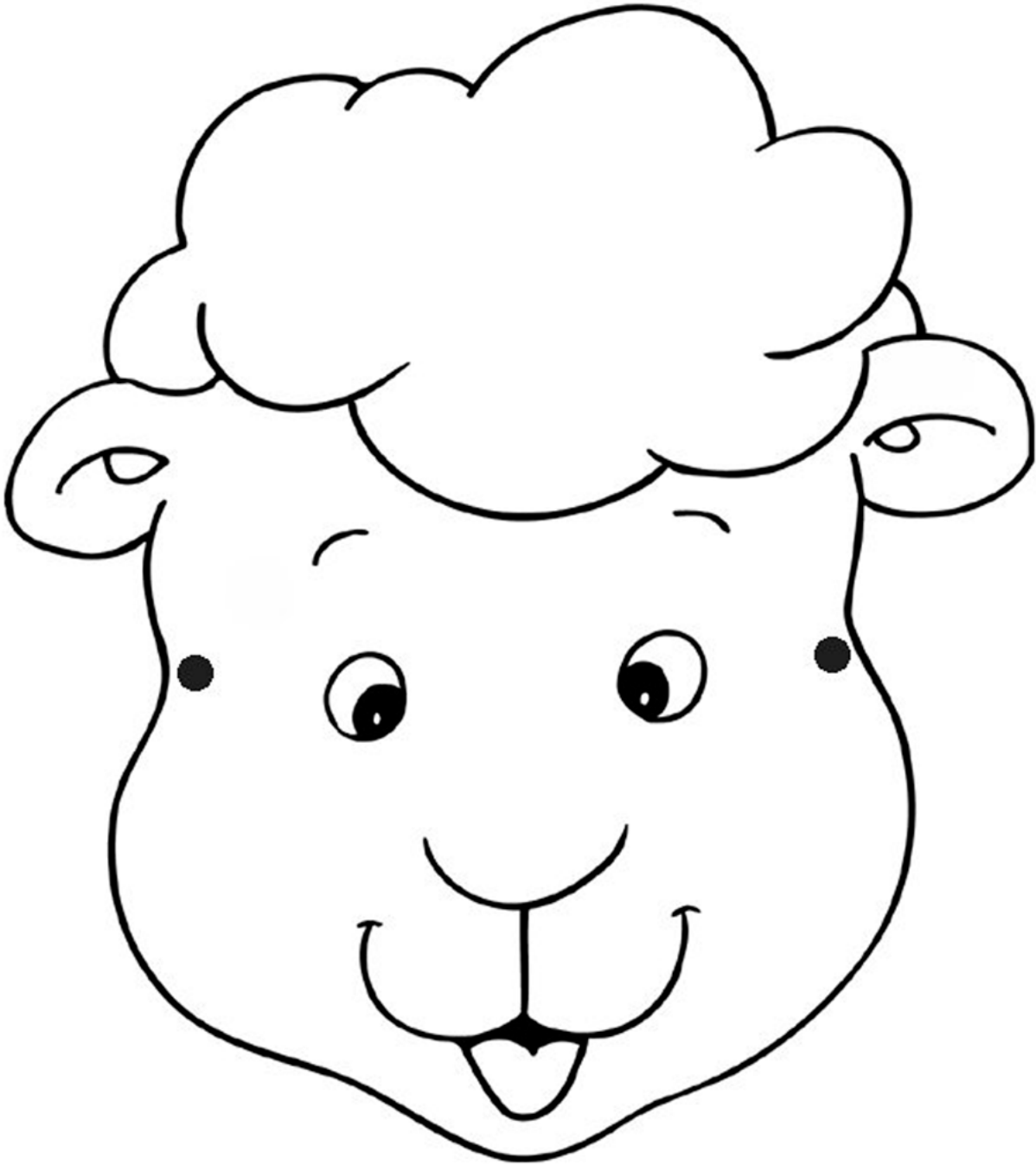

Masker schaap

Hoofdstuk 7

Nuttige informatie

7.1. Evaluatieformulier

Aan de leerkracht wordt gevraagd om na het programma (eventueel op treintje) het evaluatieformulier in te vullen.

We stellen het erg op prijs dat je dit formulier invult. Het stelt ons immers in staat onze programma's bij te sturen en nog aantrekkelijker te maken. Daarom vragen wij ook om bij scores van voldoende of minder een klein beetje uitleg te geven zodat we weten wat er juist mis ging.

Ingevulde formulieren kunnen gedeponereerd worden in de brievenbus in het bezoekerscentrum.

7.2. Enkele afspraken

- Als de groep later toekomt, kan het programma aangepast worden. Het einduur dient gerespecteerd te worden.
- In ieder treintje is een zendinstallatie van het domein voorzien en alle gidsen hebben een gsm om een optimale communicatie te garanderen.
- Bij regen beslist de leerkracht of het programma al dan niet doorgaat.

7.3. Goed om weten

Gebeurt er een klein ongelukje, geen nood: in de hoeve is er steeds een ehbo-kist aanwezig.

Colofon

uitgegeven door de deputatie van de Provincie Oost-Vlaanderen

beleidsverantwoordelijke: gedeputeerde Peter Hertog

samenstelling:

redactie: cel Educatie van provinciaal domein Puyenbroeck

vormgeving: dienst Communicatie

druk: dienst Aankoop, Transport en Verzending

depotnummer: D/2012/5139/8

verantwoordelijke uitgever: P. Hertog, gedeputeerde, p.a. Gouvernementstraat 1, 9000 Gent

gedrukt op gerecycleerd papier

